

HOTĂRÂREA din 3 mai 2022

în Cauza Dâmbean împotriva României

EMITENT

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI - SECȚIA A PATRA

Publicat în MONITORUL OFICIAL nr. 329 din 19 aprilie 2023

Strasbourg

(Cererea nr. 22.957/19)

Hotărârea este definitivă. Aceasta poate suferi modificări de formă.

În Cauza Dâmbean împotriva României,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a patra), reunită într-o cameră compusă din: Gabriele Kucsko-Stadlmayer, președinte, Iulia Antoanella Motoc, Ana Maria Guerra Martins, judecători, și Crina Kaufman, grefier adjunct de secție a.i.,

având în vedere cererea (nr. 22.957/19) îndreptată împotriva României, prin care un resortisant al acestui stat, doamna Maria Dâmbean („reclamanta”), a sesizat Curtea la 5 aprilie 2019, în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („Convenția”),

având în vedere decizia de a aduce prezenta cerere la cunoștința Guvernului român („Guvernul”),

având în vedere observațiile părților,

după ce a deliberat în camera de consiliu, la 29 martie 2022,

pronunță prezenta hotărâre, adoptată la aceeași dată:

INTRODUCERE

1. Cererea privește obligațiile procedurale ce reveneau statului în temeiul art. 2 din Convenție în cadrul anchetei privind decesul fiicei reclamantei.

ÎN FAPT

2. Reclamanta s-a născut în 1956 și locuiește în Deva. A fost reprezentată de C. Bulgarea, avocat.

3. Guvernul a fost reprezentat de agentul guvernamental, doamna O. >Ezer, din cadrul Ministerului Afacerilor Externe.

4. În dimineața zilei de 12 septembrie 2011, G.M. a chemat salvarea pe motiv că partenerii sale, D.L.V., fiica reclamantei, i se făcuse rău la domiciliul lor. Personalul medical al ambulanței, care a ajuns la fața locului la ora 7.15, a apreciat că starea lui D.L.V. nu necesită spitalizare și i-a administrat un calmant. După ce a plecat salvarea, starea lui D.L.V. s-a deteriorat. Partenerul ei, ajutat de fratele lui D.L.V., care sosisse între timp, a dus-o la spitalul din Deva. La 9.15, D.L.V. a fost internată în Secția de Terapie Intensivă, unde a decedat la orele 10.30.

I. Documentele medicale

5. În ziua decesului, un raport de autopsie a constatat că D.L.V. suferise un traumatism cranio-cerebral care cauzase o fractură a oaselor craniului și o luxație a vertebrelor. Medicul legist a apreciat că moartea fusese violentă și că fusese cauzată de insuficiența cardio-respiratorie, provocată de paralizia nervilor cranieni. El a emis ipoteza că reclamanta s-a izbit de un corp dur, lovindu-se la cap. Acesta a precizat că traumatismul avusese loc înainte cu patru până la șase ore de deces. El a transmis Parchetului raportul de autopsie și i-a semnalat faptul că era vorba despre un „deces în condiții suspecte”.

6. La cererea Parchetului, în luna mai 2015 a fost realizată o expertiză medico-legală de către Serviciul Județean de Medicină Legală din Deva, care a confirmat concluziile raportului de autopsie.

7. Un al doilea raport de expertiză medico-legală a fost întocmit în noiembrie 2015 de către Institutul de Medicină Legală Timișoara, la solicitarea Parchetului. Acesta a confirmat concluziile rapoartelor anterioare. Raportul a fost validat de Comisia de avizare și control din cadrul acestui institut.

8. În august 2017, Parchetul a dispus exhumarea rămășițelor pământești (a se vede infra, pct. 13) pentru realizarea unei a treia expertize medico-legale, cu care a fost însărcinat Institutul (Național) de Medicină Legală din București. Pe baza examinării țesuturilor prelevate, raportul a concluzionat că moartea nu fusese violentă, fiind cauzată de o embolie pulmonară, favorizată de factori de risc, precum folosirea de metode contraceptive și consumul de tutun. Nu s-a menționat nimic despre fractura oaselor craniului. Comisia de avizare și control (al actelor medico-legale) din cadrul Institutului (Național) de Medicină Legală din București a validat raportul, păstrând tăcerea cu privire la traumatismul cranian și contradicțiile dintre acest raport și cele anterioare.

II. Ancheta privind cauzele decesului

9. Ca urmare a semnalării făcute de medicul legist care efectuase autopsia (supra, pct. 5), Parchetul de pe lângă Judecătoria Deva a deschis din oficiu o anchetă penală pentru neglijență medicală sau lovituri sau vătămări cauzatoare de moarte. Reclamanta a depus, de asemenea, o plângere penală, care a fost anexată la dosarul de urmărire penală.
10. La 22 februarie 2012, Parchetul, după ce a audiat o parte a personalului medical al ambulanței și al spitalului, a dispus neînceperea urmăririi penale, apreciind că nu putea fi reținută nicio culpă în sarcina acestora. Plângerea formulată de reclamantă în acest context a fost respinsă de Judecătoria Deva.
11. În ceea ce privește aspectul referitor la eventuale lovituri și vătămări cauzatoare de moarte, Parchetul a clasat cauza, după ce l-a audiat pe G.M. și după ce l-a supus unui test poligraf. Plângerea reclamantei a fost admisă de Judecătoria Deva, care a apreciat că ancheta era incompletă.
12. Parchetul a redeschis urmărirea penală, inclusiv în privința medicului de la ambulanța care mersese la domiciliul lui D.L.V. (supra, pct. 4), sub aspectul săvârșirii infracțiunilor de loviri sau vătămări cauzatoare de moarte și ucidere din culpă. La 1 martie 2016, după ce a interogat din nou o parte din personalul medical, Parchetul a emis o nouă rezoluție de neîncepere a urmăririi penale. Această decizie a fost infirmată din nou de judecătoria, care a apreciat că ancheta era incompletă.
13. Parchetul a redeschis urmărirea penală. Înainte de exhumarea trupului și realizarea unei a treia expertize (supra, pct. 8), partenerul lui D.L.V. și fratele acesteia au fost interogați și au trecut testul poligraf. De asemenea, s-a realizat o reconstituire a faptelor.
14. Evidențiind concluziile diametral opuse ale rapoartelor medico-legale, reclamanta a solicitat Parchetului să sesizeze Comisia superioară medico-legală, competentă să se pronunțe cu privire la aceste contradicții și să hotărască dacă era oportună efectuarea unei noi expertize (a se vedea infra, pct. 17).
15. La 22 februarie 2018, pe baza concluziilor celei de-a treia expertize medico-legale, Parchetul a clasat cauza pe motiv că D.L.V. decedase din cauza unei embolii pulmonare, fără ca nimeni altcineva să fie responsabil pentru decesul acesteia. Acesta a respins cererea reclamantei pe motiv că nu era necesară sesizarea Comisiei superioare medico-legale, întrucât acest din urmă raport era amplu motivat și fusese validat de Comisia de avizare și control (al actelor medico-legale) din cadrul Institutului de Medicină Legală din București.
16. În urma contestației reclamantei, Judecătoria Deva a confirmat rezoluția de neîncepere a urmăririi penale din 22 februarie 2018, printr-o hotărâre definitivă din 3 iulie 2018, care a preluat motivele rezoluției respective.

CADRUL JURIDIC INTERN RELEVANT

17. Articolul 24 din Ordonanța Guvernului nr. 1/2000 privind organizarea activității și funcționarea instituțiilor de medicină legală era redactat, la momentul faptelor, după cum urmează:

Comisia superioară medico-legală verifică și avizează, din punct de vedere științific, la cererea organelor în drept, concluziile diverselor acte medico-legale și se pronunță asupra eventualelor concluzii contradictorii ale expertizei cu cele ale noii expertize medico-legale sau ale altor acte medico-legale.

În cazul în care concluziile actelor medico-legale nu pot fi avizate, Comisia superioară medico-legală recomandă refacerea totală sau parțială a lucrărilor la care se referă actele primite pentru verificare și avizare, formulând propuneri în acest sens sau concluzii proprii. [...]

ÎN DREPT

I. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 2 din Convenție

18. Reclamanta se plânge că autoritățile interne nu și-au îndeplinit obligația de a ancheta circumstanțele decesului fiicei sale. Aceasta invocă art. 2 din Convenție, redactat după cum urmează:

1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. [...]

A. Cu privire la admisibilitate

19. Guvernul pledează pentru neepuizarea căilor de atac interne, considerând că reclamanta ar fi putut să introducă o acțiune în răspundere civilă delictuală împotriva persoanelor pe care le considera responsabile pentru decesul fiicei sale.

20. Reclamanta susține că ar fi fost excesiv să i se solicite să introducă o nouă acțiune la mai mulți ani de la fapte.

21. Curtea reamintește că a hotărât deja, în mai multe cauze îndreptate împotriva României, că acțiunea indicată de Guvern nu constituia o cale de atac efectivă (a se vedea, de exemplu, Mircea Pop împotriva României, nr. 43.885/13, pct. 58 și 60, 19 iulie 2016 și Ioniță împotriva României, nr. 81.270/12, pct. 93-95, 10 ianuarie 2017).

22. Argumentele Guvernului nu pot conduce la o concluzie diferită în speță. Având în vedere perioada de șapte ani care a trecut de la faptele denunțate de reclamantă și până la încheierea definitivă a anchetei (supra, pct. 4 și 16), Curtea apreciază că ar fi fost excesiv să i se solicite acesteia să introducă o nouă acțiune în vederea stabilirii răspunderii civile a terților care puteau fi responsabili de decesul fiicei sale (a se vedea mutatis mutandis Petrella împotriva Italiei, nr. 24.340/07, pct. 53, 18 martie 2021). În plus, având în vedere concluzia la care a ajuns instanța penală (supra, pct. 16), o acțiune civilă era, cel puțin, foarte aleatorie, dacă nu chiar sortită eșecului.

23. Prin urmare, este necesar să se respingă excepția ridicată de Guvern.

24. Constatând că prezenta cerere nu este în mod vădit nefondată și că nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate în sensul art. 35 din Convenție, Curtea o declară admisibilă.

B. Cu privire la fond

25. Reclamanta consideră că, având în vedere concluziile contradictorii ale diferitelor rapoarte de expertiză, avizul Comisiei superioare medico-legale era indispensabil.
26. Guvernul susține că ultimul raport de expertiză a stabilit clar cauza decesului și că avizul Comisiei superioare medico-legale sau realizarea unei noi expertize nu erau necesare.
27. Curtea reamintește că principiile generale dezvoltate de aceasta în privința obligațiilor procedurale care decurg din art. 2 din Convenție au fost rezumate în Cauza Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României [(MC), nr. 41.720/13, pct. 157-171, 25 iunie 2019].
28. În cazurile de deces, dacă nu s-a stabilit încă de la început și în mod clar că decesul este rezultatul unui accident sau al unei alte fapte neintenționate și dacă, având în vedere faptele, argumentul omuciderii este cel puțin întemeiat, aceste principii impun efectuarea unei anchete care îndeplinește criteriile minime de eficiență și care urmărește să clarifice circumstanțele decesului (ibidem, pct. 161).
29. În speță a fost inițiată o anchetă penală imediat după ce decesul survenit în condiții suspecte a fost semnalat Parchetului (supra, pct. 5).
30. Rămâne să se stabilească dacă au fost luate măsuri eficiente pentru a permite stabilirea circumstanțelor în care a avut loc decesul fiicei reclamantei, precum și identificarea și pedepsirea eventualilor responsabili.
31. Curtea constată că a treia expertiză, realizată la șase ani de la deces, pe baza examinării țesuturilor prelevate după exhumarea trupului, a ajuns la concluzii diametral opuse față de concluziile coerente ale autopsiei și ale celorlalte două rapoarte de expertiză cu privire la cauza decesului (supra, pct. 6, 7 și 8).
32. Această a treia expertiză a fost decisivă pentru rezultatul anchetei, deși nu conținea niciun element care să permită să se răspundă la contradicțiile flagrante dintre constatările acestei expertize și cele ale rapoartelor precedente și deși trecea complet sub tăcere constatarea autopsiei privind fractura oaselor craniului victimei (supra, pct. 5 și 8). Mai mult, din cauza trecerii timpului, această expertiză, efectuată la șase ani după deces, nu putea decât să fie mult mai puțin fiabilă decât raportul de autopsie, care fusese întocmit chiar în ziua decesului.
33. Or, având în vedere aceste elemente, reclamanta putea să spera în mod rezonabil ca organele judiciare să solicite avizul Comisiei superioare medico-legale (supra, pct. 17).
34. În plus, numai un aviz aprofundat, dovedit științific, care să conțină o soluție motivată în raport cu aceste contradicții, ar fi fost de natură să le inspire justițiabililor încredere în acțiunea justiției și să asiste organele judiciare în exercitarea funcțiilor lor (a se vedea, mutatis mutandis, Eugenia Lazăr împotriva României, nr. 32.146/05, pct. 83, 16 februarie 2010).
35. Cu toate acestea, autoritățile interne au refuzat să sesizeze Comisia superioară medico-legală (supra, pct. 14). Acestea s-au bazat exclusiv pe ultima expertiză și nu au răspuns argumentelor reclamantei, întemeiate pe constatările raportului de autopsie și ale celorlalte două expertize, care indicau o posibilă moarte violentă. Procedând astfel, autoritățile interne nu au acționat pentru a clarifica complet

elementele esențiale ale anchetei, în special circumstanțele în care s-a produs traumatismul cranian evidențiat de autopsie și eventualul rol pe care l-a avut acesta în embolia reținută drept cauză a decesului, în cadrul ultimei expertize.

36. Prin urmare, nu se poate considera că autoritățile interne au efectuat o anchetă efectivă cu privire la circumstanțele decesului fiicei reclamantei.

37. Așadar, Curtea constată că, în speță, au fost încălcate obligațiile pozitive ce revin statului pârât în temeiul aspectului procedural al art. 2 din Convenție.

II. Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenție

38. Art. 41 din Convenție prevede:

Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.

39. Reclamanta solicită cu titlu de prejudiciu material suma de 39.900 RON, adică echivalentul a aproximativ 8.000 EUR, care corespunde cheltuielilor de organizare a înmormântării. De asemenea, solicită 800.000 EUR cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral.

40. În ceea ce privește cheltuielile de judecată suportate în cadrul procedurii în fața Curții, aceasta solicită suma de 11.780 RON, adică aproximativ 2.500 EUR, care corespunde, potrivit documentelor justificative furnizate, onorariului avocatului și cheltuielilor poștale și de traducere.

41. Guvernul consideră că sumele solicitate sunt excesive.

42. Curtea constată că nu există nicio legătură de cauzalitate între încălcarea constatată și prejudiciul material pretins și respinge cererea formulată cu acest titlu. În schimb, aceasta consideră că reclamanta a suferit un prejudiciu moral care nu poate fi suficient compensat prin simpla constatare a încălcării. Având în vedere natura încălcării constatate și circumstanțele speței și pronunțându-se în echitate, aceasta a decis să acorde reclamantei 20.000 EUR pentru prejudiciul moral.

43. Ținând seama de documentele de care dispune și de jurisprudența sa, Curtea consideră rezonabilă suma de 2.500 EUR pentru cheltuielile de judecată suportate în cadrul procedurii în fața Curții și o acordă reclamantei.

44. Curtea consideră necesar ca rata dobânzilor moratorii să se întemeieze pe rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, majorată cu trei puncte procentuale.

PENTRU ACESTE MOTIVE,

În unanimitate,

CURTEA:

1. declară cererea admisibilă;

2. hotărăște că a fost încălcat art. 2 din Convenție sub aspect procedural;

3. hotărăște:

a) că statul pârât trebuie să plătească reclamantei, în termen de trei luni, următoarele sume, care trebuie convertite în moneda statului pârât la rata de schimb aplicabilă la data plății:

(i) 20.000 EUR (douăzeci de mii de euro), plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, pentru prejudiciul moral;

(ii) 2.500 EUR (două mii cinci sute de euro), plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit de către reclamantă, pentru cheltuielile de judecată;

b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, aceste sume trebuie majorate cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale;

4. respinge cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere.

Redactată în limba franceză, apoi comunicată în scris la 3 mai 2022, în temeiul art. 77 § 2 și 3 din Regulament.

PREȘEDINTE

GABRIELE KUCSKO-STADLMAYER

Grefier adjunct a.i.,

Crina Kaufman